CHRISTOlogisch

STUDIE A STUDIJNÍ POMŮCKY

Sabat a křesťané

Shrnutí a rozbor podle Roberta A. Moreyho

BIBLE A ŽIVOT VÍRY

Biblicky přemýšlet a vstupovat do rozhovoru

www.christologisch.de

Poznámka k překladu: Úplný překlad německého shrnutí a rozboru. Biblické citace a parafráze jsou přeloženy z této předlohy, nikoli vydávány za znění určitého českého překladu Bible. Tvrzení připisovaná Moreymu a kritická upřesnění autora předlohy zůstávají odlišena.

SABAT DNES? | STUDIJNÍ SHRNUTÍ

Hlavní myšlenka na první pohled

Podle Moreyho není týdenní sabat ani příkazem ze stvoření platným pro všechny lidi, ani neměnným mravním zákonem. Jako obřadní znamení smlouvy patří k Mojžíšově smlouvě, prorocky ukazuje ke Kristu a s Kristovým příchodem splnil svou úlohu v dějinách spásy.

Morey z toho vyvozuje pět hlavních závěrů:

- Křesťané nejsou povinni zachovávat židovský sabat v sobotu.
- Sabat také nebyl přesunut ze soboty na neděli.
- Neděle je díky Ježíšovu vzkříšení a raně křesťanské praxi zvlášť vhodným dnem bohoslužby, nikoli však „křesťanským sabatem“ ve smyslu čtvrtého přikázání.
- Křesťané jsou povinni ke sborovému shromáždění, zvěstování, vyučování, večeři Páně, modlitbě a vzájemné službě. Nový zákon však tyto povinnosti neváže jako mravní zákon na určitý den týdne.
- Mimobiblickými pravidly o práci, odpočinku a jiných nedělních činnostech se proto nesmí vládnout nad svědomím jiných křesťanů.

> **Trvalým středem není určitý den týdne, nýbrž sám Kristus, v němž sabat nachází své vlastní naplnění.**

Argumentace jednou větou

Sabat je dán Izraeli jako znamení smlouvy, rozvíjí se v prorocký obraz odpočinutí spásy, svou skutečnost nachází v Kristu, a proto nesmí být v nové smlouvě znovu kladen na křesťanské svědomí jako zákonný denní řád.

Rychlá orientace

Rozbor hlavních biblických argumentů: oddíly 3-11.

Syntéza dějin spásy: oddíl 12.

Křesťanská bohoslužebná praxe: oddíly 13-15.

Kritické zhodnocení: oddíl 20.

Stručný konečný výsledek: oddíl 21.

Obsah

1. Dvě podoby sabatarianismu

2. Celková struktura argumentace

3. Je sabat řádem stvoření?

4. Je čtvrté přikázání mravním zákonem?

5. Proč je sabat v Desateru?

6. „Sabat byl učiněn pro člověka“

7. „Sabatní odpočinutí“ v Židům 4

8. Co znamená „Pamatuj na den sabatu“?

9. Zachovával se sabat již před Sínají?

10. Co znamená Matouš 24,20?

11. Argument z mlčení Nového zákona

12. Vývoj sabatu v dějinách spásy

13. Byl sabat přesunut na neděli?

14. Co zůstává závazné pro křesťanskou bohoslužbu?

15. Římanům 14, Koloským 2 a svoboda svědomí

16. Praktická nebezpečí sabatarianismu

17. Moreyho podání církevních dějin

18. Hlubší teologická logika

19. Nejsilnější myšlenky textu

20. Předpoklady a napadnutelná místa

21. Výsledek celého pojednání

1. Dvě podoby sabatarianismu

Morey rozlišuje dva názory, které se přou o správný den, ale sdílejí stejné základní předpoklady.

1.1 Křesťanský sabatarianismus

Křesťanský sabatarianismus učí, že Bůh od stvoření stanovil, aby člověk světil jeden ze sedmi dnů. Ve Starém zákoně to byl sedmý den. Ježíšovým vzkříšením měl Bůh sabat přesunout na první den týdne.

- Neděle se proto pokládá za křesťanský sabat nebo den Páně.
- Běžná práce má ustat; často se omezují i volnočasové činnosti.
- Den má být pokud možno celý věnován bohoslužbě a duchovním cvičením.
- Historicky Morey tento názor spojuje zejména s puritány a jejich státními nedělními zákony, takzvanými Blue Laws.

Morey zdůrazňuje, že tuto puritánskou pozici nelze ztotožňovat s celou reformací. Reformátoři jako Kalvín podle jeho podání chápali sabat jako obřadní zákon naplněný v Kristu.

1.2 Adventistický neboli sobotní sabatarianismus

- Pouze sobota je sabatem posvěceným Bohem.
- Bůh sabat nikdy nepřesunul na neděli.
- Svěcení neděle zavedla později římskokatolická církev.
- Někteří zastánci činili nebo činí ze svěcení sabatu znak pravé víry, nebo dokonce otázku spásy.

1.3 Společná chyba v myšlení

Křesťanský sabatarianismus	Sobotní sabatarianismus	Společný předpoklad
Sabat byl přesunut na neděli.	Sobota zůstává jediným platným sabatem.	Sabat je od stvoření závazný pro všechny lidi.
První den je křesťanským sabatem.	Sedmý den se nesmí nahradit.	Čtvrté přikázání je trvalým mravním zákonem.
Nedělní práce může být porušením sabatu.	Svěcení neděle může být neposlušností.	Týdenní svatý den odpočinku musí trvat i v nové smlouvě.

> **Morey se nejprve neptá, který den je sabat, nýbrž zda křesťan v nové smlouvě vůbec ještě musí zachovávat týdenní sabat. Jeho odpověď zní: ne.**

2. Celková struktura argumentace

Moreyho důkazní postup lze rozdělit do pěti kroků:

1. Představuje sabatariánské stanovisko a jeho hlavní argumenty.
2. Zkoumá tyto argumenty exegeticky, tedy podle znění a souvislosti biblických textů.
3. Zařazuje sabat v dějinách spásy do Mojžíšovy smlouvy.
4. Rozlišuje svěcení sabatu a křesťanskou sborovou bohoslužbu.
5. Doplňuje argumentaci praktickými a církevněhistorickými úvahami.

Rozhodujícím rozcestím je rozlišení mezi mravním a obřadním zákonem. Mravní zákon podle Moreyho odráží trvalou Boží mravní vůli. Obřadní zákon je ustanoven pro určitou dobu dějin spásy a symbolicky ukazuje ke Kristu.

> **Sabat v Mojžíšově smlouvě → znamení smlouvy pro Izrael → obřadní stín → odkaz ke Kristu → naplnění v Kristu → žádná závazná sabatní povinnost.**

3. Je sabat řádem stvoření?

Řád stvoření je ustanovení, které Bůh zavedl při stvoření člověka, a které proto v zásadě platí pro všechny lidi ve všech dobách.

3.1 Co by se dalo očekávat ve zprávě o stvoření

Kdyby sabat skutečně byl řádem stvoření, podle Moreyho bychom v Genesis 1-3 museli najít alespoň jeden z následujících prvků:

- příkaz Adamovi dodržovat sedmidenní týden,
- příkaz Adamovi odpočívat sedmého dne,
- příklad, že Adam nebo Eva sedmého dne odpočívali,
- vysvětlení, proč má celé lidstvo sedmého dne odpočívat.

Žádný z těchto prvků prý není přítomen. Text uvádí, že Bůh dokončil své stvořitelské dílo, odpočinul a požehnal sedmý den. Neuvádí však, že Adam, Eva nebo zvířata odpočívali či k tomu byli vyzváni.

> **Ve zprávě o stvoření odpočívá Bůh. Neříká se však, že člověk má tento den zachovávat jako opakující se sabat.**

3.2 Co znamená Boží odpočinutí

Bůh neodpočinul proto, že by byl tělesně vyčerpán. Odpočinutí označuje konec jeho bezprostřední stvořitelské činnosti. Navíc nenásleduje druhý cyklus šesti stvořitelských dnů a dalšího dne odpočinku. Židům 4 chápe Boží odpočinutí jako trvající skutečnost.

Jednorázové Boží odpočinutí po stvoření proto nelze bez dalšího číst jako týdenní pracovní model lidstva. Kdyby člověk chtěl Boží jednání plně napodobit, musel by po šesti dnech odpočívat natrvalo.

3.3 Mojžíšovo zpětné vysvětlení

Morey chápe Genesis 2,1-3 jako Mojžíšovo zpětné vysvětlení. Mojžíš vypráví o stvoření z perspektivy člověka, který již znal později ustanovený sabat. Pozdější souvislost se sabatem však ještě nedokazuje, že Adam tento den znal nebo zachovával.

3.4 Problém pro nedělní sabat

Genesis 2 výslovně mluví o sedmém dni. Neříká obecně, že Bůh posvětil „jeden ze sedmi dnů“. Kdyby toto místo obsahovalo neměnný příkaz ze stvoření, musel by sedmý den platit trvale. Právě pak by pozdější přesun na první den vyžadoval vysvětlení.

3.5 Univerzalita a biologický rytmus

Morey popírá, že všechny staré kultury původně znaly sedmidenní týden. Skutečné řády stvoření jako manželství, rodina a práce lze podle něj doložit napříč kulturami, jednotný sedmidenní týden nikoli.

Stejně tak popírá, že lidé a zvířata mají jednoznačně vrozený sedmidenní rytmus. Lidská potřeba odpočinku nedokazuje Boží závazek k právě jednomu celému dni odpočinku vždy po šesti dnech.

> **Z rozumné nezbytnosti odpočinku ještě nevyplývá všeobecný Boží příkaz sabatu.**

4. Je čtvrté přikázání mravním zákonem?

4.1 Moreyho rozlišení

Mravní zákon	Obřadní zákon	Moreyho zařazení sabatu
Odráží Boží mravní charakter.	Slouží jako znamení, symbol nebo prorocký odkaz.	Ukazuje zpět ke stvoření a dopředu ke Kristu.
Platí všem lidem ve všech dobách.	Platí určitému smluvnímu lidu a určité době.	Byl dán Izraeli jako znamení smlouvy.
Lze jej v zásadě poznat ze stvoření a svědomí.	Musí být oznámen zvláštním zjevením.	Ani den týdne, ani sedmidenní rytmus nelze poznat ze svědomí.
Je svou podstatou neměnný.	Může skončit svým naplněním v dějinách spásy.	Nachází naplnění v Kristu a v odpočinutí spásy.
Stojí nad obřadními předpisy.	Ustupuje lidské nouzi nebo vyšší mravní povinnosti.	Ježíš podřizuje sabatní otázky milosrdenství a nutnosti.

4.2 Sabat ustupuje vyšším povinnostem

V Matoušovi 12 Ježíš odkazuje na Davida a předkladné chleby, kněžskou službu v chrámě a skutky milosrdenství. V Janovi 7 se obřízka vykonává i v sabat. Morey z toho usuzuje, že se sabatem se zachází jako s obřadním předpisem.

Sami sabatariáni připouštějí výjimky pro skutky nutnosti, milosrdenství a lásky. Podle Moreyho to potvrzuje, že se příkaz v praxi nechápe jako absolutní mravní měřítko.

4.3 Nedůsledné uplatňování

Trvalé cizoložství, krádež nebo vědomá lež mohou vést k církevní kázni. Návštěva restaurace, sport či nedělní práce se naproti tomu hodnotí v každém sboru zcela jinak. Ani přesvědčení sabatariáni se neshodnou, co přesně je zakázáno.

> **Kde Nový zákon nedává konkrétní pravidla, lidé snadno začínají vymýšlet vlastní a následně je opatřovat Boží autoritou.**

5. Proč je sabat v Desateru?

5.1 Mravní a smluvně specifické prvky

Sabatariánský závěr zní: sabat je v Desateru; Desatero je mravní zákon; sabat je tedy mravní zákon. Morey popírá, že každý jednotlivý prvek podrobných verzí Desatera musí být čistě mravní.

U pátého přikázání je zaslíben dlouhý život v zemi, kterou Bůh dává Izraeli. Povinnost ctít rodiče je mravní, konkrétní zaslíbení země je smluvně specifické. Podobně může čtvrté přikázání obsahovat obřadní prvek uvnitř Desatera.

5.2 Sabat jako znamení smlouvy

Podle Exodu 31,12-17 byl sabat znamením mezi Bohem a Izraelem. Označoval podřízenost Izraele smluvnímu Pánu. Jeho nedbání proto mohlo být chápáno jako viditelné odmítnutí smlouvy.

- Sabat nebyl především všeobecně lidským zdravotním dnem.
- Byl veřejně viditelným znamením smlouvy.
- Byl dán Izraeli a nebyl uložen všem národům.
- Jeho velký starozákonní význam se vysvětluje touto smluvní funkcí.

5.3 Stvoření a exodus jako odlišná zdůvodnění

Exodus 20 zdůvodňuje sabat Božím stvořitelským dílem. Deuteronomium 5 jej zdůvodňuje osvobozením Izraele z Egypta. Morey obě zdůvodnění chápe jako Mojžíšovo rozvinutí téhož příkazu: stvoření motivuje Božím dokončeným dílem, exodus motivuje prožitým osvobozením Izraele a z něj plynoucím sociálním odpočinkem služebníků a zvířat.

Morey se domnívá, že na kamenných deskách stála jen stručná forma „Zachovávej den sabatu“ a Mojžíš vysvětlil podrobná zdůvodnění. Tento předpoklad je pro jeho důkazní postup užitečný, ale je spíše vyvozen než výslovně prokázán.

6. „Sabat byl učiněn pro člověka“

6.1 Sabatariánský argument

Z Marka 2,27 se usuzuje: Ježíš říká „člověk“, nikoli „Izrael“; sabat byl tedy stvořen pro celé lidstvo a musí být trvalým řádem stvoření.

6.2 Moreyho odpověď ze souvislosti

Učedníci v sabat trhají klasy. Ježíš připomíná Davida, který v nouzi jedl předkladné chleby. Předkladné chleby jednoznačně patřily k obřadnímu řádu. Ježíš zasazuje sabat do srovnatelné souvislosti.

„Učiněn pro člověka“ podle Moreyho znamená: příkaz měl člověku sloužit a nesměl být použit proti jeho blahu. Obřad byl pomocným prostředkem, nikoli samoúčelem. Lidská nouze se nesměla obětovat vnějšímu rituálu.

Ježíš v Markovi 2 nevyvyšuje sabat nad člověka, nýbrž jej podřizuje lidskému dobru.

6.3 Znamená „člověk“ všechny lidi bez výjimky?

Morey varuje před automatickým vztahováním obecného slova jako „člověk“ na každého člověka všech dob bez ohledu na souvislost. I v jiných teologických diskusích rozsah obecných pojmů určuje kontext. Samotný Marek 2,27 proto nedokazuje celosvětovou sabatní povinnost od Adama.

7. „Sabatní odpočinutí“ v Židům 4

Židům 4,9 říká, že Božímu lidu zbývá sabbatismos, sabatní odpočinutí. Sabatariáni v tom čtou potvrzení týdenního sabatu. Morey místo chápe v dějinách spásy a christologicky.

7.1 Čtyři roviny odpočinutí

Rovina	Význam
Odpočinutí Kanaánu	Generace pouště kvůli nevěře nedosáhla vstupu do zaslíbené země.
Boží odpočinutí po stvoření	Bůh odpočívá po dokončení svého díla; toto odpočinutí slouží jako obraz.
Současné odpočinutí víry	Člověk přestává chtít se před Bohem ospravedlnit vlastními skutky a důvěřuje Kristovu dokončenému dílu.
Budoucí věčné odpočinutí	Boží lid očekává konečné odpočinutí v přicházejícím dovršení.

7.2 Varování listu Židům

List Židům se podle Moreyho nezabývá kalendářní otázkou, nýbrž varuje lidi židovského původu, aby neopouštěli Krista, nevraceli se ke starému systému a znovu se neopírali o mrtvé skutky.

- věřit evangeliu,
- důvěřovat Kristově kněžské službě,
- spoléhat na jeho dokonalou oběť,
- nechtít si zasloužit záchranu vlastními náboženskými výkony.

7.3 Význam sabbatismos

Morey chápe sabbatismos ve smyslu „odpočinutí podobného sabatu“, nikoli jako označení závazného sabatního dne. Slovo podle něj přejímá předchozí obraz Božího odpočinutí, ale nepředepisuje týdenní den odpočinku.

> **Židům 4 podle Moreyho nevyzývá k zachovávání určitého dne týdne, nýbrž ke vstupu do Božího odpočinutí připraveného skrze Krista.**

7.4 Napětí významné pro Free Grace

Morey silně spojuje konečné odpočinutí s vytrváním ve víře až do konce a při odpadnutí mluví o zavržení. Z pohledu Free Grace je třeba přesněji zkoumat, k čemu varování směřují:

- Je vytrvání další podmínkou konečného vlastnictví věčného života?
- Týká se varování časného soudu, ztráty odměny, dědictví nebo prožitku odpočinutí?
- Dokazuje odpadnutí, že spasitelná víra nikdy nebyla přítomna?
- Nebo jde o skutečné nebezpečí pro znovuzrozené, aniž je zrušeno jejich věčné ospravedlnění?

Moreyho hlavní protisabatariánské tvrzení lze pochopit i bez přijetí jeho nauky o vytrvání: předmětem Židům 4 je Boží odpočinutí spásy, nikoli přesun sabatu na neděli.

8. Co znamená „Pamatuj na den sabatu“?

8.1 Sabatariánský závěr

Ze slova „Pamatuj“ v Exodu 20,8 se vyvozuje, že Izrael znal sabat už dlouhou dobu. Mojžíš prý jen připomněl praxi existující od Adama.

8.2 Moreyho jazyková odpověď

Morey zde hebrejské zachar nevysvětluje nutně jako zpětnou vzpomínku na prastarou praxi, nýbrž ve smyslu „Od nynějška měj tento den na paměti“, „napříště na něj dbej“ nebo „zachovávej tento den“. Slovo může směřovat k budoucímu pravidelnému zachovávání.

Vztahuje-li se zachar na obřadní památný den, může být funkčně spojeno se schamar, „střežit“ či „zachovávat“. Z německého slova „Gedenke“ („Pamatuj“) proto neplyne sabatní praxe od stvoření.

9. Zachovával se sabat již před Sínají?

9.1 Argument z Exodu 16

Izrael šest dnů sbírá manu, šestého dne dostává dvojnásobek a sedmého nenachází nic. Protože se to odehrává před Exodem 20, předpokládá se mnohem starší sabat.

9.2 Moreyho protivýklad

Morey čte vyprávění jako postupné uvádění do nového řádu:

1. Bůh oznamuje novou zkoušku.
2. Šestého dne je dáno dvojnásobné množství.
3. Lid zpočátku nechápe proč.
4. Mojžíš vysvětluje, že sedmého dne mana padat nebude.
5. Někteří přesto vycházejí a jsou pokáráni.
6. Teprve poté lid začíná sedmého dne odpočívat.

> **Exodus 16 podle Moreyho nepopisuje dávnou znalost sabatu, nýbrž uvedení Izraele do budoucího sabatního příkazu.**

To, že událost předchází vyhlášení Desatera, ji nečiní předmojžíšovskou. Mojžíš už je prostředníkem a Izrael se nachází ve fázi ustavování smlouvy.

10. Co znamená Matouš 24,20?

10.1 Argument

Ježíš vyzývá učedníky, aby se modlili, aby jejich útěk nenastal v zimě nebo v sabat. Z toho se vyvozuje, že Ježíš očekává křesťany zachovávající sabat i v budoucnu.

10.2 Moreyho výklad

Morey vztahuje místo ke zničení Jeruzaléma roku 70 po Kr. Křesťané mají uprchnout; různé okolnosti by jejich útěk mohly ztížit:

- připoutanost k majetku,
- těhotenství a kojenci,
- zimní podmínky,
- židovský sabatní řád s jeho společenskými omezeními cestování.

Ježíš křesťanům nepřikazuje zachovávat sabat. Bere v úvahu náboženské poměry Judska. Navíc jde o židovský sobotní sabat, nikoli o křesťanský sabat přesunutý na neděli.

11. Argument z mlčení Nového zákona

11.1 Sabatariánské zdůvodnění

- Sabat byl již přikázán ve Starém zákoně.
- Co není v Novém zákoně výslovně zrušeno, platí dále.
- První křesťané byli Židé a považovali praxi za samozřejmou.
- Nebyl proto důvod opakovat čtvrté přikázání.

11.2 Moreyho opačná smluvní logika

Nová smlouva podle Jeremjáše 31 není jen mírně pozměněným pokračováním staré. Kristus zásadně naplňuje starý smluvní řád. Proto automaticky neplatí dál všechno, co nebylo jednotlivě zrušeno.

> **Ne: vše přikázané ve Starém zákoně platí dál, dokud to nebude výslovně zrušeno.**
>
> **Nýbrž: starý smluvní řád je naplněn v Kristu; závazné zůstává to, co nová smlouva ustanovuje jako povinné.**

11.3 Proč protikladný princip dokazuje příliš mnoho

Kdyby se muselo jednotlivě zrušit každé přikázání, stále by byly závazné četné předpisy čistoty, stravování, zemědělství a milostivého léta. Nový zákon je všechny jednotlivě neruší. Pouhé mlčení proto nemůže prokazovat trvající platnost.

11.4 Nápadná nepřítomnost čtvrtého přikázání

- Mravní obsah ostatních devíti přikázání Nový zákon opakuje nebo předpokládá.
- Čtvrté přikázání není obnoveno jako křesťanská povinnost.
- Neexistuje novozákonní návod ke křesťanskému svěcení sabatu.
- Nikdo není podroben církevní kázni za porušení sabatu.
- Apoštolský sněm ve Skutcích 15 neukládá křesťanům z pohanů sabat.

11.5 Koloským 2 se k otázce vyjadřuje kladně

Koloským 2,16-17 zakazuje soudit křesťany kvůli jídlu, pití, svátku, novoluní či sabatu. Tyto věci jsou stínem; skutečnost náleží Kristu. Posloupnost se chápe jako roční, měsíční a týdenní židovský sváteční řád. Morey v ní proto vidí výslovně zahrnutý týdenní sabat.

12. Vývoj sabatu v dějinách spásy

12.1 Zavedení a počáteční význam

Sabat se objevuje v Mojžíšově smlouvě: Exodus 16 navyká Izrael na rytmus, Desatero jej závazně stanovuje a Exodus 31 jej označuje jako znamení smlouvy. Zpočátku je v popředí vnější odpočinek: žádné běžné sbírání a práce; odpočinek domácností, služebníků a zvířat.

12.2 Rostoucí duchovní význam

V průběhu zjevení se sabat spojuje s dalšími obsahy:

- důvěrou v Boží zaopatření,
- připomínkou osvobození z otroctví,

- společenstvím s Bohem a bohoslužbou,
- odpočinutím víry,
- nadějí na mesiášské vykoupení.

12.3 Farizejské zúžení

Farizeové se podle Moreyho soustředili na vnější vymezování: co se počítá jako práce? Jak daleko se smí jít? Co se smí nosit nebo trhat? Tím bylo znamení odděleno od svého cíle a změněno v břemeno.

Ježíš postavil milosrdenství nad rituál, lidskou nouzi nad vnější předpisy a sám sebe představil jako Pána sabatu.

12.4 Stín a skutečnost

Morey přirovnává sabat ke stínu a lešení. Lešení je potřebné během stavby. Když je budova dokončena, odstraní se. Kdo na něm trvale lpí, zachází s provizoriem, jako by bylo cílem.

> **Sabatarianismus pro Moreyho znamená uchovávat stín, ačkoli skutečnost, k níž ukazoval, se již zjevila v Kristu.**

12.5 Trojí zaměření

Směr	K čemu sabat ukazuje
Zpět	K dokončenému Božímu stvořitelskému dílu.
Přítomnost	K odpočinutí věřícího v dokončeném Kristově vykupitelském dílu.
Dopředu	K věčnému odpočinutí Božího lidu.

Později zavedené znamení může přijmout stvoření jako teologický vzor, aniž by proto už od stvoření existovalo jako lidská povinnost.

13. Byl sabat přesunut na neděli?

13.1 Moreyho odpověď

Morey popírá Boží přenesení čtvrtého přikázání ze soboty na neděli.

- Nový zákon nenazývá neděli „sabatem“.
- Odlišuje sabat od prvního dne týdne.
- Neexistuje příkaz: „Od nynějška světťe místo sedmého první den.“
- Čtvrté přikázání výslovně předepisuje sedmý den.
- Kdyby se den mohl libovolně měnit, přikázání by nebylo v každém ohledu neměnným mravním zákonem.

13.2 Den Páně

Morey historicky ztotožňuje den Páně s nedělí. Ježíš vstal prvního dne; církev se toho dne shromažďovala; tím získal zvláštní křesťanský význam. Nevyplývá z toho však, že celý starozákonní sabatní aparát byl přenesen na neděli.

Neděle je přednostním křesťanským dnem shromáždění, nikoli přejmenovaným židovským sabatem.

14. Co zůstává závazné pro křesťanskou bohoslužbu?

14.1 Sborové shromáždění

Morey odděluje povinnost sborového shromáždění od otázky sabatu. Ze Skutků 2,41-42; 20,7; 1. Korintským 11 a 14 a Židům 10,25 vyvozuje tyto společné povinnosti:

- scházet se,
- naslouchat apoštolskému vyučování a kázání,
- pěstovat společenství,
- slavit večeři Páně a křtít,
- modlit se a dávat,
- sloužit si duchovními dary a povzbuzovat se.

14.2 Proč je neděle smysluplná

Neděle připomíná Kristovo vzkříšení, počátek nového stvoření a život vzkříšení. Je proto teologicky smysluplná a hluboce zakořeněná v církevních dějinách.

14.3 Žádný absolutně předepsaný den

Církev se musí scházet. Nový zákon uvádí příklady prvního dne, ale neprohlašuje každý jiný den shromáždění za hříšný. Hřích nespočívá v konání bohoslužby v „nesprávný“ den, nýbrž v zanedbávání církve a jejích novozákonních úkolů.

14.4 Svoboda po bohoslužbě

Kdo plní svou odpovědnost vůči místnímu sboru, má podle Moreyho svobodu ohledně zbytku dne. Tato svoboda nezbavuje moudrosti, rodinné odpovědnosti, potřebného odpočinku a lásky. Chrání však před povyšováním osobních představ na Boží příkazy.

15. Římanům 14, Koloským 2 a svoboda svědomí

15.1 Odlišná osobní rozhodnutí

Křesťan smí neděli z velké části vyhradit bohoslužbě a odpočinku a z duchovního přesvědčení se vzdát činností. Jiný smí považovat všechny dny v zásadě za stejné a po bohoslužbě pracovat, cestovat, sportovat či odpočívat s rodinou.

15.2 Hranice svobody

Svoboda neospravedlňuje zanedbávání církve, nelaskavost, bezohlednost, lenost či chamtivost. Kde však Písmo nedává obecný předpis, nesmí ani církev vymýšlet předpis všeobecně platný.

Křesťanská svoboda neznamená žít bez Pána. Znamená stát přímo pod Kristem a jeho slovem místo pod lidskými dodatečnými příkazy.

15.3 Vzájemné neodsuzování

Přísnější křesťan nesmí odsuzovat svobodnějšího jako neduchovního. Svobodnější nesmí pohrdat přísnějším jako zákonickým. Římanům 14 požaduje, aby se osobní rozhodnutí svědomí nestávala měřítkem přijetí jiných křesťanů.

16. Praktická nebezpečí sabatarianismu

16.1 Zákonictví a svévole

Zákonictví vzniká, když se lidská pravidla ztotožňují s Božími přikázáními. V sabatarianismu to může vést k tomu, že vedoucí podrobně stanovují, jaká práce, nákup, odpočinek nebo rodinná činnost je dovolena.

Protože se pravidla v každém sboru liší, vznikají místní tradice, které jsou přesto zastávány s Boží autoritou.

16.2 Pýcha a odsuzující duch

Přísná vnější pravidla mohou podporovat duchovní nadřazenost. Jednání druhých se pozoruje a hodnotí. Pozornost se posouvá od Krista k vlastní náboženské disciplíně.

16.3 Ztráta radosti

Morey kritizuje ponurou nedělní zbožnost, v níž se radost, hra a uvolnění stávají podezřelými. Rodiny a zvláště děti mohou den prožívat jako břemeno. Proti tomu staví radost ze vzkříšení.

> **Křesťanský den shromáždění má charakterizovat Kristovo vítězství, život a svoboda, nikoli strach, sklíčenost a lidská kontrola.**

16.4 Rozdělování sborů

Absolutní postoje v otázkách, které Písmo výslovně neupravuje, snadno vedou ke konfliktům. Vedlejší otázky mohou vytlačit evangelium, jednotu a společnou službu.

17. Moreyho podání církevních dějin

17.1 Raná církev

Morey tvrdí, že raná církev chápala sabat jako obřadní zákon naplněný v Kristu. Scházela se v neděli, aniž by den odvozovala ze čtvrtého přikázání jako zákonný den odpočinku.

17.2 Středověk

Se spojením církve a státu byly starozákonní právní modely více přenášeny na křesťanskou společnost. Z toho vznikly církevní a státní nedělní předpisy.

17.3 Reformace a puritanismus

Raní reformátoři se podle něj opět více přiblížili názoru rané církve: závazné sborové shromáždění, ale žádný nezměněně přenesený Mojžíšův sabat. Puritáni naproti tomu znovu ustavili neděli jako křesťanský sabat s rozsáhlými zákazy a státním vymáháním.

17.4 Moderní situace

Křesťanský sabatarianismus Morey nalézá především v určitých reformovaných kruzích, sobotní sabatarianismus ve skupinách, které někdy činí ze sedmého dne znak pravé víry. Jeho nejostřejší kritika míří na každý názor, který činí ze svěcení sabatu podmínku ospravedlnění.

Od toho je třeba odlišit osobní přesvědčení odpočívat v určitém dni. Ne každé dobrovolné svěcení dne je automaticky zákonictvím nebo jiným evangeliem.

18. Hlubší teologická logika

18.1 Naplnění místo svévolného zrušení

Morey neříká, že Bůh sabat bez důvodu zrušil. Bůh dal Izraeli významné znamení; toto znamení sdělovalo pravdu; ukazovalo k odpočinutí vykoupení; Kristus přinesl tuto skutečnost; proto stín ztratil závaznou funkci.

18.2 Od vnějšího dne k trvalé skutečnosti

- od týdenního odpočinku k odpočinutí spásy,
- od znamení ke skutečnosti,
- od kalendáře k evangeliu,
- od nedokončeného lidského díla k dokončenému dílu Kristovu,
- od Kanaánu k věčnému Božímu odpočinutí.

18.3 Stvoření a vykoupení

Sabat spojuje dokončené Boží stvořitelské dílo s dokončeným Kristovým vykupitelským dílem. Člověk nemá vlastními záslužnými výkony doplňovat ani stvoření, ani vykoupení.

> **Jako bylo Boží stvořitelské dílo úplné, tak je úplné i Kristovo vykupitelské dílo. Víra odpočívá v tom, co Bůh vykonal.**

18.4 Nová smlouva

Moreyho pozice podstatně závisí na předpokladu, že nová smlouva není jen starou smlouvou s několika změnami. Kristus naplňuje Mojžíšův systém jako celek. Mravní přikázání neplatí dál prostě proto, že stála v Mojžíšově zákoně, ale protože vyjadřují trvalou Boží vůli a jsou potvrzena v nové smlouvě.

19. Nejsilnější myšlenky textu

19.1 Rozlišuje se povinnost bohoslužby a povinnost sabatu

Povinnost křesťanů pravidelně se scházet nedokazuje automaticky přenesení Mojžíšova sabatu na neděli. Obě otázky lze a je nutné zkoumat odděleně.

19.2 Žádný novozákonní příkaz přenesení

Žádný novozákonní text výslovně neříká, že sabat byl přesunut na neděli. Neděle se nenazývá sabatem; křesťané z pohanů nejsou vedeni ke svěcení sabatu; Koloským 2 výslovně chrání před odsuzováním ohledně sabatu.

19.3 Sabat jako znamení smlouvy

Exodus 31 výslovně zakotvuje sabat v Boží smlouvě s Izraelem. To vysvětluje jeho starozákonní závažnost a zároveň jeho možné ukončení při naplnění tohoto smluvního řádu.

19.4 Christologické naplnění

Sabat není odmítnut jako bezvýznamný. Jeho poselství je přijato a dovršeno v Kristu. Křesťan neztrácí odpočinutí, ale přijímá větší odpočinutí, k němuž den ukazoval.

19.5 Ochrana svědomí

> **Jen Kristus smí svým slovem zavazovat svědomí křesťana. Kde Kristus nestanovil všeobecně platné pravidlo, nesmí se osobní zbožnost vydávat za Boží zákon.**

20. Předpoklady a napadnutelná místa

Následující body automaticky nevyvracejí Moreyho celkovou tezi. Označují místa, kde je třeba jeho zdůvodnění důkladněji zkoumat nebo rozlišovat.

20.1 Definice mravního zákona

Morey předpokládá, že mravní zákon musí být v zásadě poznatelný ze stvoření a svědomí. Lze namítnout, že mravní povinnosti může přesněji určit zvláštní zjevení a hříšné svědomí mravní pravdu spolehlivě nepoznává. Potřeba zjevení proto automaticky nedokazuje obřadní charakter.

20.2 Mravní zákony a „výjimky“

Morey někdy příliš paušálně tvrdí, že mravní zákony nemají situačně podmíněné výjimky. Je třeba rozlišovat skutečnou výjimku, přesnou definici příkazu a jen zdánlivý konflikt povinností. Například ne každé usmrcení je vraždou. Nutnost pečlivě uplatňovat příkaz automaticky nedokazuje, že je obřadní.

20.3 Krátká forma na kamenných deskách

Teze, že na deskách stála jen stručná forma „Zachovávej den sabatu“, se vyvozuje z rozdílů mezi Exodem a Deuteronomiem. Rozdíly však lze chápat i jako inspirovanou obnovu smlouvy a autoritativní výklad téhož příkazu.

20.4 Slabší doplňkové argumenty

Argumenty o polárních oblastech, koloniích na Marsu, průmyslových pecích či Adamově druhém dni života nemají stejnou exegetickou váhu jako Koloským 2, Exodus 31 a Židům 4. Ukazují praktické obtíže, ale neměly by nést hlavní důkazní břemeno.

20.5 Církevněhistorická zjednodušení

Moreyho historické podání je stručné a silně zaměřené na jeho tezi. Pro spolehlivé hodnocení by bylo nutné důkladněji prozkoumat ranou církev, Konstantina, středověké církevní právo, reformátory a puritánský vývoj podle primárních pramenů.

20.6 Polemické vyjadřování

Je třeba věcně rozlišovat mezi falešným učením o sabatu, zákonickou zbožností, požadavkem sabatu nutným ke spáse a celkovým hodnocením člověka či společenství. Nejtěžší omyl nastává tam, kde se ze svěcení sabatu vedle víry v Krista činí podmínka ospravedlnění.

20.7 Otázka Free Grace v Židům 4

Moreyho výklad sabatního odpočinutí jako odpočinutí v Kristu je třeba odlišit od jeho nauky o vytrvání. Jeho formulace mohou vyvolat dojem, že konečná záchrana závisí na vytrvalosti. Z hlediska Free Grace je nutné jasně odlišit věčné ospravedlnění pouze vírou od učednictví, věrnosti, časného soudu, dědictví a odměny.

21. Výsledek celého pojednání

Moreyho konečnou pozici lze shrnout do dvanácti tvrzení:

1. Ve zprávě o stvoření Adam nedostává výslovný příkaz sabatu.

2. Sabat se jako závazný řád objevuje až v Mojžíšově smlouvě.

3. Je zvláštním znamením smlouvy mezi Bohem a Izraelem.

4. Jeho konkrétní podobu nelze poznat z přírody či svědomí.

5. Proto patří k obřadní a typologické části zákona.

6. Připomíná dokončené Boží stvořitelské dílo.

7. Současně ukazuje k dokončenému Kristovu vykupitelskému dílu.

8. V Kristu přišlo odpočinutí spásy znázorňované sabatem.

9. Nový zákon nepřenáší čtvrté přikázání na neděli.

10. Křesťané se přesto mají pravidelně scházet jako církev.

11. Neděle je díky vzkříšení smysluplným a historicky upřednostňovaným dnem bohoslužby.

12. Žádný křesťan nesmí druhého odsuzovat kvůli zachovávání či nezachovávání určitého dne.

> **Sabat podle Moreyho není ctěn tím, že křesťané pokračují v jeho stínu, nýbrž tím, že uchopí skutečnost, k níž ukazoval: dokončené dílo a odpočinutí Kristovo.**

Závěrečná formule

Trvalá novozákonní povinnost nezní: zachovávej určitý den podle pravidel Mojžíšova sabatu. Zní: důvěřuj dokončenému Kristovu dílu, nezanedbávej společenství církve, plň své povinnosti vůči sourozencům ve víře a nesuď druhé v oblastech, kde Kristus dal svobodu.

Zdroj a upozornění k použití

Robert A. Morey, Is the Sabbath for Today? Orange, California: Research/Education Foundation, 1995, s. i-32.

Německý zdrojový dokument je podrobným shrnutím a rozborem myšlenkového postupu. Vědomě rozlišuje Moreyho vlastní argumentaci a kritické zhodnocení jednotlivých předpokladů. Pro další vědecké využití je třeba biblické citace a podrobná tvrzení ověřit podle anglického originálu a příslušných primárních pramenů.